

Oblikovanje dječje knjige o recikliranju

Mešić, Elma

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Graphic Arts / Sveučilište u Zagrebu, Grafički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:216:510029>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-25**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Graphic Arts Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET

Elma Mešić

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

GRAFIČKI FAKULTET

Smjer: Dizajn grafičkih proizvoda

ZAVRŠNI RAD

OBLIKOVANJE DJEČJE KNJIGE O RECIKLIRANJU

MENTOR:

dr. sc. Ivana Bolanča Mirković, izv. prof.

STUDENTICA

Elma Mešić

Zagreb, 2020

Rješenje o odobrenju teme završnog rada i imenovanju mentora

SAŽETAK

Završni rad se bavi problematikom jednog od relativno zanemarenih dijelova edukacije na samom početku obrazovanja – recikliranje i zaštita okoliša. Glavni fokus je na načinima recikliranja, odnosno približavanja istih djeci u razrednoj nastavi kroz tzv. odgoj za okoliš. Rješenje je predočeno kroz oblikovanje obrazovno-edukativne dječje knjige s interaktivnim sadržajem. Sama knjiga je izrađena na recikliranom papiru, pri čemu će se dotaknuti i tematika same izrade. Knjiga je prezentirana u fizičkom obliku te je od nje očekivano da podigne svijest o okolišu, poboljša odnos djece prema prirodi te pruži kreativne načine za recikliranje. Jednostavnost poruke i učenja zamaskirano kao igra točno te rezultate i postiže. U radu se može zaključiti bi se trebale uvesti nove metode u pogledu “odgoja za okoliš” te da se dodatnim pristupačnim materijalima i sadržajima može uvelike popraviti ekološka situacija u svijetu počevši s najmlađima na kojima on i ostaje.

KLJUČNE RIJEČI: recikliranje, dječja knjiga, interaktivni sadržaj, svijest o okolišu

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
1.1.	Problematika odabrane teme	1
1.2.	Rješenje.....	1
1.3.	Cilj	2
1.4.	Ideja	3
2.	TEORIJSKI DIO	5
2.1.	Dječja književnost – obrazovno-odgojna uloga.....	5
2.2.	Razredna nastava – Recikliranje.....	7
2.3.	Oblikovanje dječje knjige	10
2.3.1.	Osnovna načela grafičkog dizajna	10
2.3.2.	Softveri za oblikovanje.....	12
2.3.3.	Osnovna načela tipografije	13
2.3.4.	Verzali, kurenti i čitljivost.....	14
2.3.5.	Format, tekstualni blok i margine	14
2.3.6.	Pismovna veličina i prored	15
2.3.7.	Poravnanje	16
2.3.8.	Slikovni čimbenici	16
3.	PRAKTIČNI DIO	18
3.1.	Kreiranje dječje knjige.....	18
3.2.	„Alisa u zemlji smeća“ – Moja autorska priča	22
4.	PROVEDBA EKSPERIMENTA	28
4.1.	Anketa o poznavanju provođenja edukacije o okolišu	32
4.1.3.	ZAKLJUČAK ankete	38
5.	ZAKLJUČAK.....	39
6.	LITERATURA:	40

1. UVOD

1.1. Problematika odabrane teme

U današnjici, shvaćamo da je velik problem na globalnoj razini neuspješno recikliranje. Svaki problem nastaje manjkom znanja i upravo se time može i riješiti. Količina ambalažnog otpada neprestano raste te on postaje jedan od štetnijih utjecaja na naš okoliš. Radi nedostatka informacija koje se trebaju pružiti potrošaču, raste i gomilanje otpada. Ponekada je teško objasniti značaj reciklaže „starim glavama,“ ali zato možemo prenijeti svijet mlađim generacijama. Grubo rečeno, ostavljamo im ovakav svijet, najmanje što možemo učiniti je dati im smjernice da ga poprave, ako stariji od njih ne uspiju.

1.2. Rješenje

Upoznati smo s time da djeca najviše nauče upravo kroz igru i zabavu te tada aktivno sudjeluju u procesu rada što dovodi do posebno brzog pamćenja i ozbiljnog prihvaćanja ideje. Pretvarajući recikliranje u igru, ne samo da će djeci biti uručena štafetna palica za očuvanje prirode i okoliša, nego će to postati i način njihovog života. Ne treba podcjenjivati djecu u ovim aspektima, budući da je dokazano koliko ozbiljno pristupaju takvim problemima i koliko odgovorno primjenjuju naučena znanja iz očuvanja okoliša. Naime, najviše navika i znanja se upija kroz djetinjstvo te trebamo učiniti da svijest o okolišu i reciklaža bude jedna od njih. Zaštita i briga o okolišu bi trebala biti dio naše svakodnevnice, dio života, a ne obveza. Stoga se teži odgoju i educiranju djece već od rane dobi o tome da je zaštita okoliša, uključujući otpad nešto o čemu moramo brinuti i voditi računa.

Uzelac objašnjava u svojoj literaturi kako igra ima veoma značajnu ulogu kao posrednik svoje vrste u obrazovanju i odgoju djece mlađe dobi za okoliš. Prilikom uspostavljanja odnosa između djeteta i okoliša pojavljuje se odgajatelj. U svrhu ostvarivanja ciljeva obrazovanja i odgoja usmjerenog na okoliš važno mjesto imaju različiti izvori znanja. Različite ekološke sadržaje koji su u funkciji obrazovanja i odgoja

za okoliš treba redovito ponavljati. Teži se ka interdisciplinarnom djelovanju predmeta, uporabom raznovrsnih metoda istraživačkog rada gdje učenici individualno, ali i u skupini pod mentorstvom učitelja, imaju priliku uočavati i rješavati probleme iz okoliša. [1]

„Igra za djecu predstavlja način izražavanja. Kroz igru djeca uče o sebi i drugima, to je osnovni način socijalizacije i stvaranja veza i prijateljstava. Igra je izuzetno važna za razvoj osobina, navika i socijalnih vještina djeteta. Djeca kroz igru uče, naročito u prvih šest godina života, ali i kasnije. Najčešće ih dijelimo na funkcionalnu igru, simboličku igru i igru s pravilima. Djeca kroz igru trebaju naučiti uspostaviti kontakt s drugom djecom, davati i uzimati od drugih, biti u interakciji s vršnjacima, vidjeti stvari sa stajališta drugog djeteta, čekati svoj red, pokazati poštovanje za tuđa prava, te rješavati konflikte. Igre i razne aktivnosti u odgoju za očuvanje okoliša sve se više primjenjuju u predškolskoj dobi, kako bi kod djece, još od malih nogu razvili ljubav prema okolišu. Ekološki odgoj je stjecanje suvremenih znanja, razvijanje sposobnosti i stavova djeteta o ekološkim procesima, posebnostima i zakonitostima u okolišu. Ekološka svijest djeteta je rezultat praktične aktivnosti djeteta. Cilj ovoga rada je potaknuti djecu na sudjelovanje i uključivanje u igre i istraživačke aktivnosti, kako bi djeca učila neposredno promatrajući, uključujući se i sudjelujući u aktivnostima, obogaćivala svoja znanja o očuvanju okoliša, i svijetu oko sebe.“ [13]

Pretvarajući dječju priču u igru, smatram da se može potaknuti ekološka svijest koristeći literaturu koja će ciljanoj skupini omogućiti da samoinicijativno obavljaju svoju obavezu prema okolišu. Dakle, radi se o tome da je cilj djeci dati mnogo veću slobodu da razvijaju svoje kritičko razmišljanje s produktivnim smjernicama koje su utjelovljene u djelima kao „Alisa u zemlji smeća.“ Kao dio rješenja predstavljam i tehničku izradu materijala koji obuhvaćaju ilustracije i pisanje interaktivnog književnog djela za djecu u razrednoj nastavi od 6 do 12 godina.

1.3. Cilj

Cilj odgoja za okoliša ima mnogo složnih aspekata. Kada se postavljaju ciljevi odgoja za okoliš neki stručnjaci, naglašavaju prije svega spoznajnu komponentu.

Ustanovljeno razmišljanje je da djeca trebaju dobiti steći opsežna znanja o okolišu. Gledajući u pedagojskom smislu pojam ekološkog obrazovanja, kao i odgoj podrazumijevaju proces stjecanja znanja i razvijanja sposobnosti. Ekološka znanja, vještine, navike i sposobnosti su upravo ono što nastaje izgradnjom pozitivnog stava prema okolišu. Kroz plan i program koji sadrži predviđeno vrijeme za očuvanje okoliša, cilj je razviti pozitivne stavove i odnose prema prirodi, kao i stjecanje znanja o prirodnoj sredini koja nas okružuje. To uključuje: ljude, biljke, način života, staništa i sveopće stjecanje iskustva kroz istraživanje, zapažanja, aktivno sudjelovanje, isprobavanje i osvješćivanje spoznaja o opasnosti koje nam donosi onečišćenja vode, zraka i drugog okoliša, kao i upoznavanje s ekološkim postupcima u proizvodnji hrane, brige i zaštite biljaka, životinja, zemlje i kojoj najviše prijeti čovjek svojim postupcima. Značajno je i sagledavanje međusobne ovisnosti koja postoji između čovjeka i prirode bitne za njegov opstanak (zaštita od topline i hladnoće, liječenje, prehrana, ljekovita bilja...), upoznavanje djece s globalnim zatopljenjem, ozonskim rupama i drugim globalnim problemima. Dakako, osim brige za okoliš i usvajanju osnovnih spoznaja o međusobnoj povezanosti svega u svijetu u eko vrtićima djecu se uči značaju vode za život ljudi i kako ju očuvati. Kroz ovaj sustav djeca će steći spoznaje o važnosti vode za sva živa bića na planetu, razvit će pozitivne navike, stavove i ponašanja bitna za očuvanje i štednju vode. Smatra se da je cilj odgoja za okoliš kombinacija metoda i sadržaja koji uključuje sva četiri tipa ciljeva: čuvstvene, spoznajne, moralne i akcijsko usmjeravane. Čuvstveni cilj je ipak fundamentalna podloga za ostale. Čuvstveni cilj obuhvaća razvoj pravilnoga odnosa prema prirodi, koji je prvenstveno najvažniji cilj odgoja za okoliš. Odgoj za okoliš također uključuje odnos između ljudi i prirode, kao i međuljudske odnose.

1.4. Ideja

Konačna ideja mojeg projekta je napisati te izraditi dječju knjigu na tematiku održavanja okoliša uz poseban naglasak na recikliranje. Knjiga bi trebala sadržavati interaktivne elemente, biti zanimljiva za čitanje ciljanoj publici (od 6 do 12 godina). Ključni faktor je da knjiga bude izrađeno od isključivo recikliranih materijala. U nastavku se može vidjeti prototip priče koja je osnova za spomenutu knjigu pod nazivom „*Alisa u*

zemlji smeća“ aludirajući na već poznatu dječju knjigu „Alisa u zemlji čudesa“ u svrhu ugodnijeg tona čitanja i razumijevanja, budući da se radi o nečemu već poznatom.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Dječja književnost – obrazovno-odgojna uloga

Jedna od mnogih definicija odgoja glasi: *"U istaknutoj osobini ljudske prirode, u aktivnosti prema vanjskom svijetu i prema sebi, u svjesnom stvaralaštvu sadržano je i odgajanje. Odgoj i odgajanje je, prema tome, jedna od formi, odnosno jedan aspekt ljudskog stvaranja. Prema tome, odgajanje u suštini znači, bez obzira kako, i posredstvom čega se ostvaruje, izgrađivanje novih vlastitih i viših ljudskih i društvenih vrijednosti i potencijala (intelektualnih, radnih, moralnih, političkih, kulturnih) radi savladavanja starog i zatečenog i izgrađivanja novog koje će u većoj mjeri omogućavati očitovanje ljudske prirode i postizanje pune ljudske slobode"*. [6]

Dječja literatura je upravo književnost namijenjena specifično djeci. Iako dječja književnost pridonosi odgoju djece, treba naglasiti da je prije svega riječ o umjetnosti za koju vrijede sve odrednice kojima se književnost smatra umjetnošću. [3] Treba držati na umu da su dječje mogućnosti razumijevanja, njihovo iskustvo svijeta, interesi kao i poznavanje jezika drugačije od onog kojeg imaju odrasli čitatelji. To je razlog zašto se javila se potreba za književnošću u kojoj bi djeca uživala i naposljetku ju i razumjela.

Dječja knjiga je upravo ona koja dijete privlači svojom tematikom te odgovara njegovim mogućnostima i interesima. Knjiga ne mora biti nužno napisana od strane „dječjeg autora“ nego djeca mogu neku knjigu s vremenom mogu prihvatiti kao svoju. Isto kao što ju ne mora napisati „dječji pisac,“ ne mora ju ni objaviti dječji nakladnik da bi nužno spadala u dječju književnost, jer ona ima mogućnosti to postati s vremenom.“ [15] Djela dječje književnosti mogu odgojno djelovati na svoje čitatelje po pitanju ljudskih odnosa, dobrog ponašanja, etike, morala, mogu proširiti naše znanje u nekim područjima i slično. No, bez književnih elemenata i vrijednosti poput slikovitosti, doživljaja i adekvatnih izraza, određeno djelo ne smatra se književnim djelom već pripada nekim drugim vrstama tekstova.

Ono što ubrajamo u dječju književnost su slikovnice, dječja poezija, dječja priča, dječji roman (roman o djetinjstvu), roman o životinjama, avanturistički (pustolovni) roman, znanstvenofantastični roman, povijesni roman, basne te ostale vrste.“ [3]

Fokus završnog rada i tematike koja se obrađuje bit će na dječjoj priči predstavljenoj kao interaktivna dječja knjiga izrađena na recikliranom papiru kao alternativno rješenje problema educiranja djece u razrednoj nastavi o recikliranju i okolišu.

„Priče su vrlo snažne kulturne prakse koje oblikuje stvarnost i istodobno pridonose njezinu oblikovanju ”. Stoga je nemoguće zanemariti važnost literature napisane za djecu o tom predmetu te bi se ona trebala usaditi kao dio nastavnog procesa. I kao takav, poticaj je za asimilaciju vrijednosti i pružanje ideološke infrastrukture kao i sredstvo obrazovanja. [4]

Dječja literatura ima određene funkcije koje utječu na odgoj djece predškolske dobi, ali i u dobi čitatelja početnika. Prije svega valja spomenuti *informacijsko – odgojnu funkciju*. U dječjim knjigama dijete može Ona se odnosi na sve odgovore i pitanja koje dijete pronalazi u dječjim knjigama što pridonosi razvoju kritičkog razmišljanja pojedinca. *Spoznajna funkcija* dječje knjige kao npr. slikovnice znači da djeca uz pomoć slikovnice mogu provjeriti svoje znanje o stvarima, odnosima i predmetima koji ih okružuju, preispitati svoje spoznaje te dobiti sigurnost koliko su njihovi stavovi ispravni i adekvatni. Također, važna je i *iskustvena funkcija*. Važna je iz razloga što djeca, osobito djeca iz grada, nisu upoznata sa okruženjem u kojem se nekad raslo i živjelo (dvorište, domaće životinje, voćke, povrće i slično). Upravo o tim stvarima djeca mogu naučiti iz slikovnica i ostale dječje književnosti. koje mogu biti dobar poticaj razgovora roditelja s djetetom. Veliku ulogu ima i *estetska funkcija*. U djetetu se razvija osjećaj ljepote, pozitivno djeluje na njegovo pamćenje, izaziva u njemu emocije, ne ostavlja ga hladnim i ravnodušnim. U tom smislu, dječja književnost utječe na ukus djeteta. Posljednja, ali ne i manje važna, je i *zabavna funkcija* slikovnice. [15] Dijete nesvjesno, igrajući i zabavljajući s knjigom, može upiti znanje. Bitno je da vrijeme koje dijete provodi s knjigom ne biva pod nikakvom prisilom, budući da to ima potencijala da knjigu učini odbojnom i dosadnom. Od velike važnosti su i Pop-up slikovnice i interaktivne knjige sa sadržajima koji će okupirati djetetovu pozornost i zadržavati mu fokus na predmetu o kojem ta literatura izučava. Nazivaju se također i slikovnice igračke te bivaju sve popularnija kategorija dječjih knjiga radi interakcije koju dijete može imati s knjigom. Interaktivnost koje slikovnice zahtijevaju predstavljaju odličan uvod u dječju književnost i čitanje. Slikovnice igračke imaju svoje ogranke gdje se izdvajaju one omiljene djeci sa različitim elementima za pomicanje. Te vrste slikovnica igračkaka mogu

se podijeliti u četiri kategorije: Kartonske slikovnice (board books), trodimenzionalne (pop-up) slikovnice, preklopnice (flap books) te slikovnice s izrezima (cut-out books).

2.2. Razredna nastava – Recikliranje

Obrazovanje iz područja zaštite okoliša još uvijek se ne smatra potencijalnim predmetom u školskim programima. Pod naslovom ekologija može se prebrojati 76 dječjih knjiga. Posebno treba napomenuti rad Ran Levyja Yamourija koji je posvećen promociji knjiga ekološke orijentacije, od kojih su neke napisane dvojezično. Zajedno s rastućom svijesću o održivosti, i dalje ostaje pitanje: Kako se ovaj predmet može integrirati u studije literature u obuci nastavnika? Trenutno nije određen niti jedan studijski program koji bi stvorio vezu između dječje književnosti i održivosti te njezinih derivata. [4] Alternativa za početke izmjene nastavnog programa može biti predstavljena upravo u dječjoj literaturi o recikliranju koja bi kroz zabavan i edukativan način uputila najmlađe u nove izmjene u standardnom planu i programu koji se predstavlja djeci u razrednoj nastavi. Dobro izrađena interaktivna knjižica može biti korištena i u samostalnom učenju, kao i u razrednoj nastavi uz dodijeljene edukatore.

Izraz ekologija jedan je od najvažnijih žarišta u političkom, društvenom i kulturnom, obrazovnom i filozofskom diskursu u današnje vrijeme. Rasprava o okolišu (ili ekologiji u širem smislu tog pojma) povećala se na temelju straha od čovjekovog ekološkog holokausta. Rasprava o okolišu, uključujući brojne derivate, aktualni je problem trenutne globalne kulture. Za neke je poziv na zeleno okruženje, zaštitu prirode i održivost, a za druge nije ništa drugo do usputna modna izjava. Želja da se ispita važnost dječjih knjiga koje se bave prirodom i ekologijom i je li njihova dostupnost na polici akcija kojom bi odrasli trebali posredovati slijedi političku, obrazovnu i kulturnu raspravu između znanstvenih pristupa kojima se nastoji raspravljati o očuvanju prirode i kulturoloških pristupa koji prihvaćaju normativni pristup u pogledu zaštite prirode, pristupa koji kombinira društveni interes, estetska osjetljivost, povijesna svijest i etička prosudba čovjeka kao 'scenskog kalupa njegove rodne zemlje.' [4] U ovom radu težim izraziti glas podučavanja kao alata.; vjerovanje u temelj sljedeće generacije agenata

socijalizma. Voljela bih pokazati kako dostupni alat, koji je također učinkovit, može rasvijetliti raspravu u nastavnom procesu sa svih aspekata.

Rađeno je istraživanje u vezi malog broja dostupnih književnih djela koja se bave temom kvalitete održavanja okoliša u školskim udžbenicima. U svojoj studiji kao vodeće vrijednosti ističu ljubav prema prirodi i očuvanje okoliša. Vrijednost ljubavi ljudi i zemlje pojavila se u 7,31% odgovora kao najvažnije vrijednosti u udžbenicima. Ta vrijednost jača razumijevanje važnosti ljubavi prirode za čovječanstvo, potrebe za očuvanjem okoliša i ljubavi životinja. [4]

Međutim, trebalo bi ispitati razliku između postupanja s okolišem, dakle prakse o pročitanom i pukom čitanju o tome u udžbenicima. Kako nastavni plan predstavlja konsolidaciju znanja, vještina i vjerovanja koje određeno društvo smatra prikladnim izložiti generaciji učenika i metoda njihove provedbe unutar različitih obrazovnih okvira koje društvo uspostavlja i stavlja studentima na raspolaganje, treba istražiti i pitanje dječje literature kao dodatnog sredstva u cjelokupnom procesu. Napominje se da je moguće konstruirati nastavni plan i program prema percepciji obrazovanja i jedinstvenim potrebama svake škole ili stanovništva. Stoga bi dječja književnost mogla poslužiti kao infrastruktura za opismenjavanje. U sustavu obrazovanja učitelja razvijen je niz jedinstvenih alata za razvoj svijesti o izboru književnih djela temeljenih na psihološkim, emocionalnim, jezičnim i književnim razmatranjima. Štoviše, broj nastavnih sati za dječju književnost na fakultetima za obrazovanje je vrlo ograničen, a rijetko je to da je odgajatelj budućnosti koji je stekao široko znanje dječje književnosti za vrijeme studija na fakultetu. Nepostojanje sveobuhvatnog znanja i dubljeg razumijevanja dječje literature ponekad uzrokuje da posrednik izađe u napast da odabere tekst koji se može odmah razumjeti - popularan tekst ili onaj s jednostavnim jezikom i sadržajem, bez literarne ili psihološke dubine, odričući se složenijeg i teksta s književnog aspekta, koji bi mogao dodati vrijednost u asimilaciji vrijednosti. Vrhunski tekstovi koji se dotiču kvalitete okoliša i održivosti uključuju obilje informacija u fokusiranom polju, pri čemu je važno prepoznati ne samo središnji koncept u njegovu temelju, već i obilnost pojmova koji proširuju temu. Potrebno je dječje knjige koje se bave temom očuvanja prirode tretirati s odgovarajućom težinom. [4]

Dječju književnost su uvijek doživljavali kao jedno od jasnih sredstava za obrazovanje i osposobljavanje mladog čitatelja. Sredstvima pripovijedanja i pjesama

prenosile su se poruke koje je društvo željelo prenijeti. Zapravo su isticane one iste središnje vrijednosti koje su vlada i njezini agenti željeli ponuditi djeci kako bi oni, kad za to dođe vrijeme, bili učinkoviti i poslušni građani. Dječja književnost većinom je usmjerena na ciljeve, a među ciljevima je asimilacija socio-kulturnih vrijednosti. Nadalje navedene vrijednosti odnose se na tri točke vremena: prošlost, sadašnjost i budućnost: tradicionalne vrijednosti prošlosti, valjana etika sadašnjosti i težnja da se djeci sadašnjosti daju vrijednosti s vizijom da će oni učiniti društvo bolje u budućnosti kad dobiju građanski status. [4]

Iznad jezičnih, kognitivnih, emocionalnih i društvenih ciljeva, ekološka priča sredstvo je širenja globalnog znanja kao načina života. Na području ekologije važno je znanje temeljiti na svijetu kako bi čitatelj uvidio ono što u njemu postoji i sačuvao ga. Očuvanje prirode i krajolika nije samo nematerijalna vrijednost ili sterilna izjava: ova vrijednost predstavlja stvaranje kutka kvalitete života za svakog pojedinca i u tom će okviru čitatelja naučiti čuvati prirodne resurse: vodu, tlo, zrak baštinu.

Kao dio širenja znanja, ekološka literatura objašnjava kako ekološka istraživanja pokušavaju otkriti i razumjeti specifičnost procesa koji se odvijaju u staništu sa svih aspekata. Opisuje složenu valjanost uvjeta okoliša. Drugi je cilj pružanje znanja o tome što je slično i različito u ekosustavima na različitim mjestima u svijetu, npr. po čemu tropska kišna šuma na području ekvatora nije slična tundri na Sjevernoj Aljasci. Postoje li nešto zajedničko svim ekosustavima na svijetu? [4] Priče ističu veliku važnost određenu sposobnošću unaprijed predviđanja rezultata promjena u okolišu. Što će se dogoditi ako se šuma posječe ako se radi o prašumi? Kakve će posljedice biti na okoliš odnosno na floru, faunu, tlo, zrak, vodu i klimu i drugo? Stvaraju li se ove promjene zahvaljujući ljudskoj intervenciji? Vrlo je važno biti svjestan posljedica tih promjena. Čitatelj uči razlikovati obnovu i popravak cjelokupnog ekosustava, funkcionalne veze i očuvanje te očuvanje prirodnih sustava koji nisu oštećeni ili im je nanoseno relativno malo štete. Cilj očuvanja je spriječiti štetne situacije. Nadalje, čitatelj uči o recikliranju. Književnost naglašava čimbenike koji su odgovorni u svakom području, i što je najvažnije, osim znanja, ona postaje alat za edukaciju čitatelja za očuvanje kvalitete okoliša. Literatura služi ili će služiti kao pokretač promjena, pri čemu će uz pravilno obrazovanje i usmjeravanje u predškolskim ustanovama i nižim razredima osnovne škole, djeca vršiti pritisak na roditelje i na sredinu odraslih te diktirati novi kodeks ponašanja. [4]

2.3. Oblikovanje dječje knjige

Proces izrade grafičkog proizvoda odvija se kroz tri faze: grafička priprema, tisak i grafička dorada. Grafička priprema je "dio procesa grafičke proizvodnje u kojem se tekst i ilustracije grafički obrađuju, oblikuju i povezuju u cjelinu te izrađuje materijalna ili virtualna tiskovna forma." Ova faza izrade grafičkog proizvoda obuhvaća kompletan proces koji se odvija prije otiskivanja – od ideje preko dizajna i prijeloma do izrade virtualne ili fizičke tiskovne forme. Ako se govori o digitalnom tisku, cijelim ovim segmentom grafičke proizvodnje bavi se grafički dizajner.

Druga faza izrade grafičkog proizvoda je tisak. Tiskom se smatra "umnožavanje teksta i ilustracija prenošenjem informacija s tiskovne forme na tiskovnu podlogu." Tisak se može ostvariti različitim tiskarskim tehnikama (u izradi knjige najčešće se radi o offsetu ili digitalnom tisku).

Grafička dorada je "završni dio procesa grafičke proizvodnje u kojem grafički proizvod poprima uporabni oblik"; a obuhvaća rezanje, savijanje, slaganje i uvezivanje grafičkog proizvoda u slučaju publikacija i štancanje, rezanje, šivanje i lijepljenje grafičkog proizvoda u slučaju ambalaže. [8]

Prije samog tehnološkog procesa izrade dječje knjige, potrebno ju je grafički oblikovati, dakle obaviti prvu fazu. Da bi oblikovali neki grafički proizvod potrebno je poznavati osnovna načela grafičkog dizajna koja bi trebali primjenjivati u oblikovanju, u ovom slučaju dječje knjige.

2.3.1. Osnovna načela grafičkog dizajna

Dizajn se dijeli na dizajn produkta i grafički dizajn. Produkt dizajn se bavi izradom funkcionalnih proizvoda i njegova osnovna načela proizlaze iz ergonomije. Grafički dizajn bavi se izradom grafičkih proizvoda, a njegova glavna zadaća je komunikacija.

"Dizajnirati znači komunicirati svim sredstvima koje možete kontrolirati i kojima možete ovladati." [9] Cilj grafičkog dizajna je prenijeti poruku, odnosno komunicirati putem vizualnih kanala koristeći tipografiju, ilustraciju, boju, format i druge grafičke elemente. Osnovna načela grafičkog dizajna trebala bi se, dakle, bazirati na korištenju grafičkih elemenata u svrhu zadovoljavanja funkcionalnosti i estetike grafičkog

proizvoda. Postoje li univerzalna pravila grafičkog dizajna diskutabilna je tema, ali jedno je sigurno: ako postoje, ona su usko vezana s likovnošću u smislu korištenja grafičkih elemenata na način da ih korisnik razumije, ali i ergonomijom u svrhu ostvarivanja dobrog korisničkog iskustva.

Prema tome, osnovnim pravilima grafičkog dizajna mogla bi se smatrati načela koja proizlaze iz tzv. teorije Gestalta (njem. *Gestalt* = oblik, forma). „Gestalt je teorijski pravac u psihologiji nastao 20-ih godina prošlog stoljeća. Gestalt psihologija vuče svoje korijene iz perceptivnih teorija Ernsta Macha i Christiana von Ehrenfelsa, koji su se bavili istraživanjima prostornih i slušnih formi i oblika (kvadrat, krug, jednostavna melodija)." Polazišna točka teorija Gestalta je percepcija. U psihologiji, percepcija se definira kao "psihološki proces kojim se zahvaća i upoznaje objektivna realnost, a nastaje djelovanjem fizikalnih procesa iz okoline (uključujući i procese u vlastitom tijelu) na osjetila." Teorija Gestalta donosi šest načela perceptivne organizacije koji definiraju percipiranje elemenata unutar cjeline. Korištenjem ovih načela dizajner može utjecati na podsvijest korisnika grafičkog proizvoda, što rezultira kvalitetnijim prenošenjem poruke, a samim time kvalitetnije odrađenim dizajnerskim zadatkom. [8]

Načela perceptivne organizacije su sljedeća:

1. Načelo blizine (grupacije): Objekti koji su blizu jedan drugome percipiraju se kao grupa.
2. Načelo sličnosti: Objekti koji su slični (na temelju boje, oblika, veličine ili svjetline) percipiraju se kao grupa.
3. Načelo zatvorenosti: Poznati objekti percipiraju se kao zatvorena cjelina i kad nisu potpuni.
4. Načelo simetrije: Ako kompozicija stvara osjećaj neuravnoteženosti, promatrač gubi vrijeme pokušavajući riješiti problem umjesto da se fokusira na poruku.
5. Načelo zajedničkog kretanja: Objekti koji imaju isti smjer kretanja percipiraju se kao cjelina.
6. Načelo kontinuiteta: Objekti koji imaju tendenciju kontinuiteta doživljavaju se kao cjelina. [8]

2.3.2. Softveri za oblikovanje

Da bi uopće mogli oblikovati knjigu, potrebno je poznavati rad u nekog od grafičkih programa dostupnih za obradu sadržaja.

Kroz vremenski period od 25 godina postojanja, Adobe Systems Inc. pomaknuli su granice u području alata namjenjenih za kompjutersko oblikovanje teksta i ilustracije. Kompjuterski znanstvenici C. Geschke i J. Warnock su osnovali su tvrtku koja je postala prvi izbor većinskog broja raznih industrija. Cilj i je bio vjerodostojno prebaciti digitalni tekst i sliku s ekrana na otisak. Nakon što su osnovali tvrtku, fokusirali su se na razvoj programskog jezika koji bi bio samostalan bez uređaja. Rješenje dotadašnjim problemima u grafičkoj industriji predstavljen je u obliku tada inovativnog programskog jezika – Post Script-a. Prvi proizvod na tržištu, Adobe Post Script, slijedili su i programi Adobe Photoshop, Adobe Illustrator i Adobe Type Manager. [10]

„Krajem osamdesetih i početkom devedesetih naglo raste potreba za digitaliziranjem sustava te Adobe rastom uspjeha svojih tehnologija postaje vodeći inovator. Adobe razvija svoj programski jezik Post Script te osmišljava format temeljen na Post Script tehnologiji, PDF.“ [10] Godine 1993. Adobe predstavlja novi program – Adobe Acrobat. 1999. godine objavljen je Adobe InDesign, koji služi i dan danas kao program za profesionalnu pripremu tiska. Adobe je 2005. kupuje suparničku tvrtku Macromedia koja je razvijala tehnologije i softvere orijentirane na mrežu (web). Uz kupljenju konkurentu kompaniju i alate za dizajniranje web-stranica programom kao Dreamweaver, za izradu animacija Flash i poslužiteljskom platformom Cold Fusion, Adobe je konačno upotpunio svoju ponudu.

Adobe Illustrator je program za vektorsko crtanje. Svoje početke je doživio 1986. godine kao aplikacija za razvoj grafičkog dizajna, fontova i logotipa. Prva inačica objavljena je 1988. godine za platformu Macintosh. Svrha izvorne platforme Adobe Illustratora bila je integrirati upotrebu matematičkih jednadžbi za glatke i zaobljene linije i oblike s pomoću Bézierovih krivulja. Kako bi naglasilo namjeru stvaranja, obrađivanja i spremanja zakrivljenih glatkih linija, Adobe je odabrao Botticellijevu Veneru da postane njihov marketinški imidž. Izgled je mijenjan da bi se naglasile nove mogućnosti i poboljšanja, a prestali su je koristiti 2003. godine. [10]

2.3.3. Osnovna načela tipografije

Kada smo upoznati s načelima grafičkog dizajna te imamo dostupne programe za oblikovanje ciljanog proizvoda, potrebno je posvetiti se prijelomu.

"U svijetu ispunjenom neželjenim porukama tipografija često mora privući pažnju na sebe prije nego što bude pročitana. No, da bi se mogla čitati, mora se odreći pažnje koju je privukla." [11] Glavna svrha tipografije je postizanje čitljivosti, a njen osnovni zadatak je prikazati i podržati sadržaj zadržavajući sebe u drugom planu. Svaki tipografski proizvod koji može postići da odvuče pažnju čitatelja od štiva – bez obzira u kojoj to namjeri bilo – nije dobar proizvod. Uz to, tipografija bi trebala *uvući* čitatelja u tekst, otkrivati značenje tekstualnog sadržaja, strukturirati sadržaj te stvoriti čitatelju odgovarajuću atmosferu.

Ukoliko ne uzimamo u obzir neka posebna izdanja ograničena na uski krug čitatelja, knjižna tipografija neophodno mora poštovati uobičajena pravila. Osnovna načela tipografije vežu se uz pravilan odabir pisma i formata, oblikovanje tekstualnog bloka, postizanje hijerarhije na stranici te stilsko ujednačavanje slovnih znakova, a njihovom pravilnom uporabom postiže se optimalna čitljivost teksta. [8]

Treba uzeti u obzir da ista pravila ne vrijede za sve uzraste, odnosno da nisu najoptimalnija za sve. npr. djeca lakše čitaju i općenito preferiraju „topla, prijateljski nastrojena“ i jednostavna slova. Jednostavnija su im za čitanje slovni znakovi zaobljenih linija i zatvorenih oblika nego nepravilni i uglati. Sve neuobičajene i veće promjene u slovu, djetetu stvaraju konfuziju, stoga se trebaju zaobilaziti netradicionalna pisma u dječjoj literaturi. Iz istraživanja je vidljivo da su djeci jednostavnija pisma za čitanje upravo ona koja imaju veću visinu nego ona koja imaju manju visinu. Tipografija koja se nalazi na naslovnicama je slobodnija i daje raznolike mogućnosti kreiranja stilova, uz to sadrži i mali broj slovnih znakova koji pružaju kreativnu slobodu. U najčešćim slučajevima su to verzalna i obla slova jarkih i šarenih boja u drugačijim stilovima kako bi privukli dijete da uzme knjigu u ruke. Iako djeca lakše čitaju bezserifna slova, ipak se u nekim situacijama mogu koristiti i serifna ukoliko se pažljivo upotrebljavaju te se izbjegavaju ekstremi poput preuskih ili preširokih, preukrašenih, pretankih ili predebelih slova. Najlakša su za čitanje srednje debela slova. [10]

2.3.4. Verzali, kurenti i čitljivost

Slovni znakovi dijele se na verzale (engl. *Uppercase*, laički rečeno *velika slova*) i kurente (engl. *Lowercase*, laički *mala slova*). Jedna od osnovnih razlika između verzala i kurenata je u *ascenderu* (uzlazni potez, dio slovnog znaka iznad x-visine) i *descenderu* (silazni potez, dio slovnog znaka ispod osnovne pismovne linije), što je jedan od glavnih razloga zašto se kurenti smatraju čitljivijima od verzala. [8]

Još jedan argument koji ide u korist kurenata su tzv. bjeline unutar i oko slovnih znakova. Poznato je da ljudi ne čitaju slova, nego tzv. *sliku riječi*. "Ako su verzali dobro složeni, razmak među slovima je ekvivalentan, no zbog velikih razlika u količini bjeline unutar slova, slika riječi postaje nejasna. Verzali u najboljem slučaju čine lijep niz slova." [12] Kod kurenata bjeline su optički bolje ujednačene. "Unutarnji oblici slova *m* sastoje se od ponavljanih unutarnjih oblika između ostalog slova *h*, no ti oblici nisu nabacani jedni na druge, već složeni jedan pored drugog kako bi mogli biti ekvivalentni. Zbog toga kurenti mogu uspostavljati ritmičke veze." [12]

Slika riječi, dakle, ne može se postići uporabom verzala, što ih čini neprimjerenima za korištenje u tekućem ili bilo kojem drugom duljem tekstu, no upravo zbog usporavanja čitanja verzali mogu biti dobar izbor za naslove i druge oblike naglašavanja kraćih dijelova teksta.

2.3.5. Format, tekstualni blok i margine

Kada se govori o formatu papira podrazumijeva se veličina i međusobni odnos (proporcija) stranica u arcima. Ne postoji pravilo uporabe određenog formata papira, ali postoje pravila kako odabrati format. Sam oblik stranice će, neovisno o sadržaju, isprovocirati određene reakcije i očekivanja kod čitatelja. [11]

Kao i pisma, formati su prihvatljiviji korisnicima ako su na njih navikli, pa je tako odabir A i B formata i dalje najčešći. Posezanje za ovim formatima opravdano je i s financijske strane – omjer njihove širine i visine je 1:2, što znači da se presavijanjem ili rezanjem većeg formata (primjerice, A0) na pola dobivaju dvije stranice manjeg formata (primjerice, A1) istih proporcija.

Tekstualni blok određuje se prema formatu, marginama i definiranoj pismovnoj veličini.

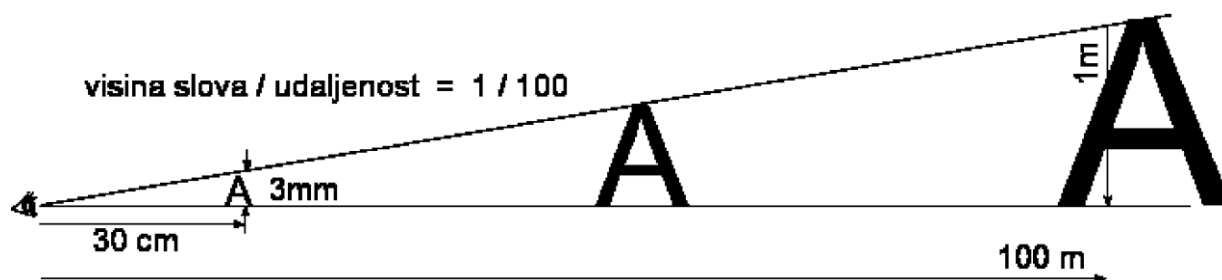
Pravila njegovog definiranja uvelike utječu na čitljivost svih tekstualnih sadržaja.

Tekstualni blok čiji je sadržaj namijenjen kontinuiranom čitanju trebao bi imati veću visinu od širine. U pravilu, u tekstualni blok koji sadrži tekući tekst trebalo bi biti smješteno 30 - 45 redaka teksta. Njegova širina trebala bi biti takva da u jedan redak teksta stane 45 - 75 slovnih znakova (računajući razmake). Optimalnim brojem smatra se 66 slovnih znakova u retku. [8]

"U tipografiji margine moraju učiniti tri stvari prvo, moraju pozicionirati tekstualni blok na stranicu te povezati sadržaj dviju susjednih stranica; drugo, moraju uokviriti tekstualni blok na način koji pristaje njegovoj formi i treće, moraju zaštititi tekstualni blok, ostavljajući čitatelju dobar pregled sadržaja i lako korištenje knjige, odnosno ostaviti dovoljno prostora kako čitateljevi palčevi ne bi ometali kontinuirano čitanje." [11] Navedeno je najbolje promatrati na marginama definiranim po zlatnom rezu: dvije unutarnje margine napravljene po ovom principu zajedno će biti široke kao jedna vanjska, pa će sadržaj dviju stranica biti povezan, a vanjske i donje margine bit će najveće i ostavljat će dovoljno mjesta za rukovanje knjigom. [8]

2.3.6. Pismovna veličina i prored

Margine, tekstualni blok, format i pismo ne promatraju se pojedinačno, već kao cjelina. Nakon definiranja margina i dobivanja tekstualnog bloka pismovna veličina se podešava prema ranije definiranim pravilima za postizanje idealne čitljivosti. Dakle, cilj je u tekstualni blok smjestiti 45 - 75 slovnih znakova po širini i 30 - 45 redaka teksta po visini. Uz to, osnovna pismovna veličina treba biti takva da je čitljiva s udaljenosti od 30 cm, što znači da će se vrijednost pismovne veličine najčešće (ovisno o pismu) kretati između 9 i 12 pt. Prored (engl. *Leading*, razmak između osnovnih pismovnih linija dvaju redaka) koji omogućuje optimalnu čitljivost u pravilu se postavlja na 120% vrijednosti pismovne veličine. [8]

Slika 1: Prikaz idealne čitljivosti s obzirom na udaljenost [8]

2.3.7. Poravnanje

Poravnanje može biti lijevo, desno, obostrano ili centralno. Osim sadržaja, veliku ulogu u odabiru poravnanja igraju kulturološki faktori. Za kontinuirani tekst knjige u zapadnjačkim kulturama uobičajeno je lijevo ili obostrano poravnanje, budući da se latinica i ćirilica čitaju s lijeva na desno. Obratna situacija prisutna je kod, primjerice, arapskog i hebrejskog pisma koja se čitaju s desna na lijevo, pa je njihovo standardno poravnanje desno. Centralno poravnanje u pravilu se izbjegava, ali standardnu uporabu nalazi u prelamanju poezije.

Hoće li tekst biti poravnat lijevo ili obostrano odlučuje dizajner, no ako se želi izbjeći dodatno podešavanje razmaka i prelamanja riječi (engl. *Hyphenation*), preporuča se odabir lijevog poravnanja. [8]

2.3.8. Slikovni čimbenici

„Ilustracija predstavlja temeljni oblik vizualnih komunikacija. Svrha joj je približiti značenje neke teme obrađene u tekstu s umjetničkim prikazima. Ilustracija je zapravo most između dizajna i slikarskog umijeća, te se koristi osim kao pojašnjenje tekstu i za poboljšanje sveopćeg izgleda npr. slikovnice i za razbijanje učestalosti i monotonosti tekstova. Slikovni prikaz može biti u obliku crteža, ilustracije, fotografije ili kombinacije spomenutih medija. Glavna podjela ilustracija je na tradicionalne i digitalne. [10] Ilustratori u procesu ilustriranja u svaku podjelu unose druge tehnike koje slobodno koriste te stvaraju svoj prepoznatljiv stil. Pa tako svaka ilustracija pojedinog autora, sadrži njegov osobni stil oblikovanja. Koristeći ilustracije mogu se razjasniti i približiti neki tekstovi, pjesme ili priče te samim time pružiti grafičku prezentaciju pisane riječi. Umjetnost i ilustracija su neodvojive stavke. Iako se ilustracija može gledati kao umjetnost sama za sebe, danas je u suradnji s dizajnom u osobne kao i u komercijalne svrhe. [14]. Oblikovanje ilustracija nije najjednostavniji zadatak, potrebno je posjedovati mnogo znanja, talenta, prakse i vježbe da bi se poboljšale vještine poznavanja perspektive, likovnih umjetnosti općenito i anatomije. Koristeći ilustracije, može se nesmetano objasniti određeni događaj, osobe ili znanstvene pojmove. Nije neuobičajeno da u dječjim knjigama ilustracija prevladava tekst ili ga čak potpuno zamjenjuje. U drugim tiskanim medijima kao što su časopisi, katalozi, omoti, reklame, plakati, ilustracija je također prisutna. Kako je ilustracija u svemu oko nas, razvijaju se i različiti

stilovi kod različitih ilustratora. Svaki pojedini ilustrator ima vlastiti opseg materijala koje najčešće koristi u izradi autorskih ilustracija. Za većinu je kombiniranje alata, tehnika i materijala od značajne pomoći kad u pitanje dolazi definiranje rada koji oni reproduciraju. [10] Uz tradicionalan način kojim se izrađuju ilustracije, neki će ilustratori ipak odabrati najjednostavnije tehnikama koje im odgovaraju kao što su olovka i kist. Popularizacijom digitalnih medija dolazi do potpuno novog viđenja i oblikovanja ilustracija, što daje slobodu da se neki ilustratori odluče na kompleksnije sadržaje koristeći se vektorskim programima, tehnikama fotografije ili skeniranju već postojećih dokumenata, odnosno radova. U suvremenom dobu ilustratori se više priklanjaju modernijim tehnikama izrade ilustracija kroz nama dostupne digitalne metode. Izmjena najučestalijih tehnika rada nije nešto neuobičajeno, budući da su se i kroz povijest tehnike i stilovi mijenjali obzirom na tadašnju političku, socijalno-ekonomsku ili društvenu situaciju, kao i s razvojem tehnologija. U današnjici gdje su nam dostupne mnoge tehnologije, ilustratori stvaraju upravo s njima u različitim programima, da bi bili u koraku s vremenom. Djeca danas sve više primaju vizualne podražaje s ekrana i cilj ilustratora je da približi neku tematiku djetetu upravo kroz ekran. [10] Dakako, potrebno je uzeti u obzir dob djeteta za koje se rade ilustracije gdje su jednostavniji oblici i dvodimenzionalni karakteri za mlađu djecu, dok linijski radovi i kompliciranije ilustracije spadaju u slikovne podražaje za stariju djecu.

Fotografija ilustratorima služi kao uvid za ilustraciju mnogo godina. Jedna od popularniji tehnika takozvana "trace" tehnika češće se koristi nego crtanje vektora od same nule, radi jednostavnosti. Veća upotreba fotografije u ilustraciji odrazila se u kreiranju fotomontaža i kolaža. Nova unikatna dijela i kompozicije nastaju spajanjem različitih dijelova fotografije koji su prethodno izrezani iz neke druge. Kombiniranje fotografije i crteža nacrtanih rukom još je jedna od navedenih tehnika. Učestalo je i kombiniranje analognih i digitalnih tehnika što nekom ilustratoru daje njegov prepoznatljiv profil. [14] Mogućnost koju pruža digitalna obrada otvorila je potpuno novi svijet za sve ilustratore koji je nekoć bio nepojmljiv. Kombiniranjem ručnih crteža, fotografije i digitalno crtanih likova otvaraju se vrata potpuno novoj dimenziji ilustracija koja je pomalo realistična i djelomično neobična.

3. PRAKTIČNI DIO

3.1. Kreiranje dječje knjige

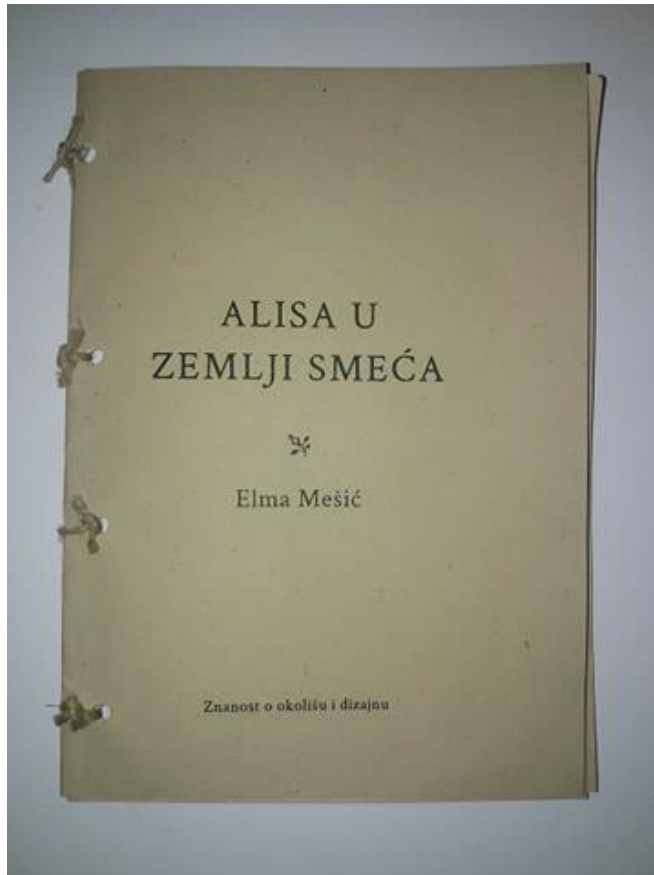
U sklopu završnog rada napisana je kratka dječja priča preobražena u malu dječju knjigu koja predstavlja edukativno-interaktivni materijal namijenjen djeci razredne nastave. Priča prati glavnu junakinju Alisu koja prolazi kroz različite avanture koje ju zajedno sa čitateljima podučavaju recikliranju kroz zabavne aktivnosti. U sklopu rada izrađena je i knjižica isključivo od recikliranih materijala. U sklopu knjige, izradila sam vektorske ilustracije primijenjene uzrastu djece i tematici knjige.

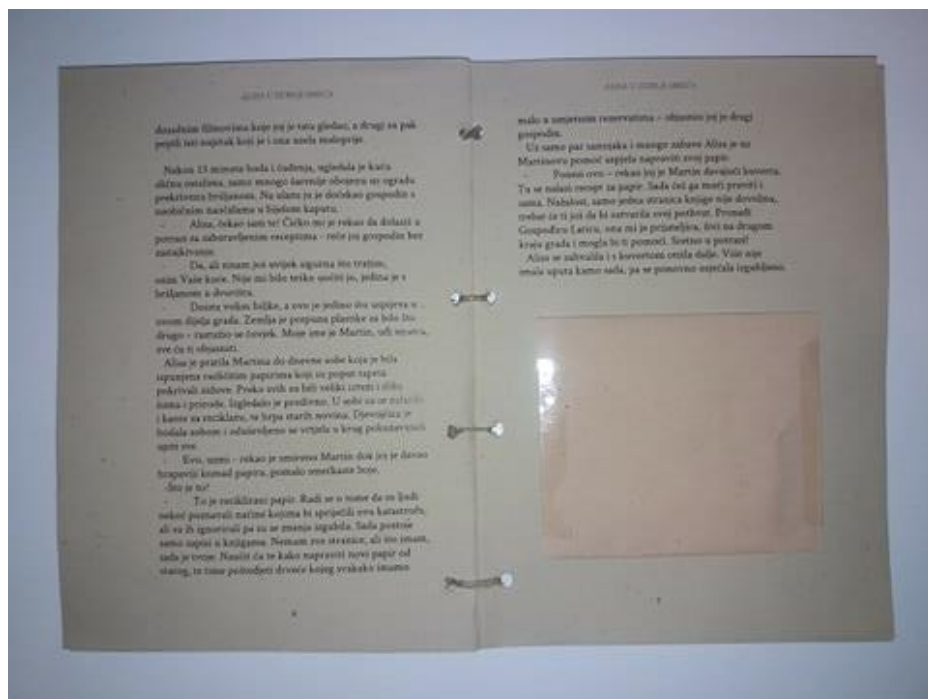
Slika 2: Naslovnica dječje knjige – Ilustracija

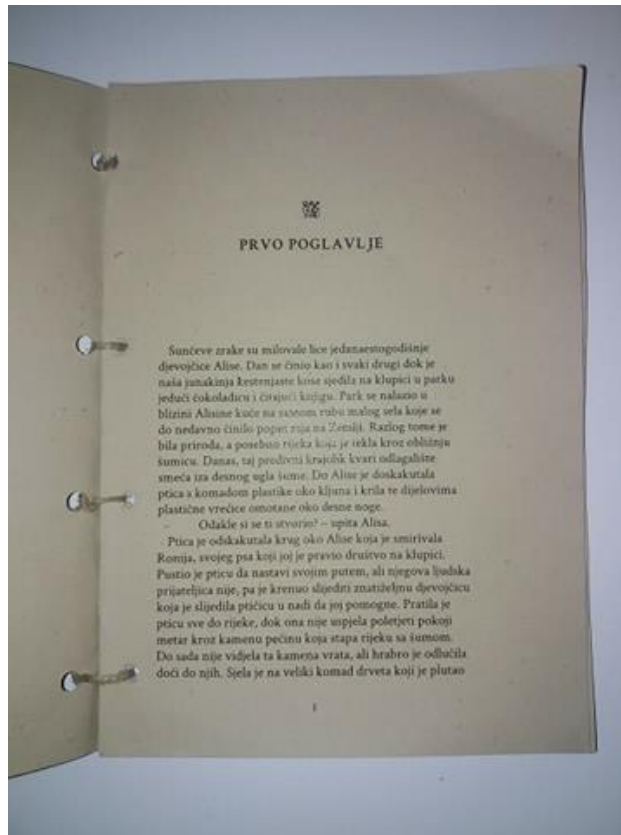
Slika 3: Unutrašnja stranica dječje knjige – Ilustracija

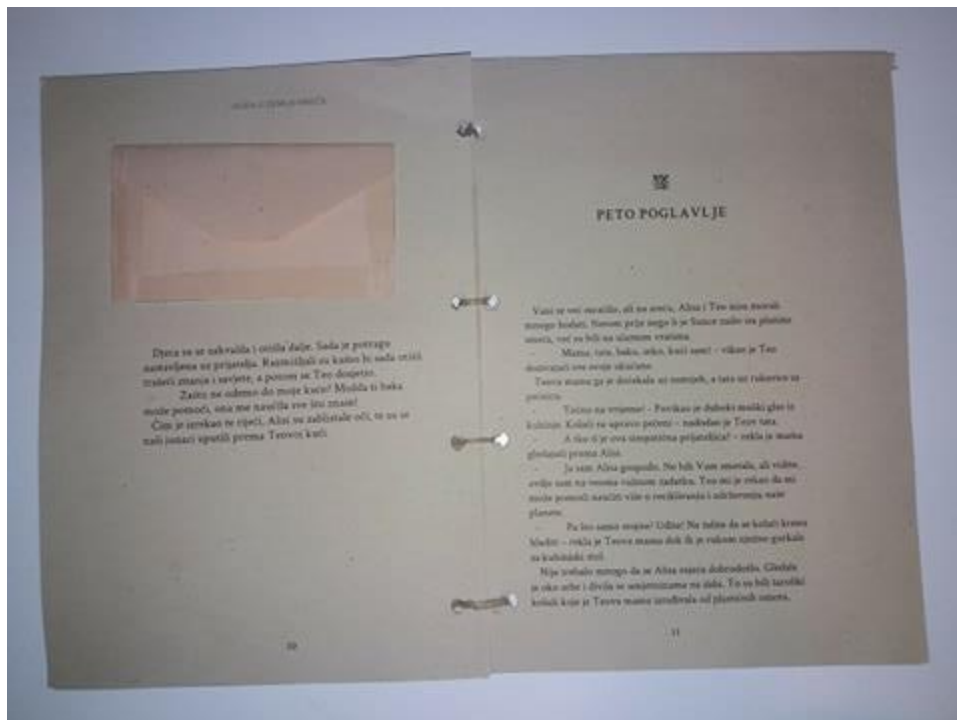
Slika 4: Maketa knjige

Slika 5: Maketa knjige, unutrašnje stranice s interaktivnom kovertom

Slika 6: Maketa knjige

Slika 7: Maketa knjige, unutrašnje stranice s interaktivnom kovertom

3.2. „Alisa u zemlji smeća“ – Moja autorska priča

Sunčeve zrake su milovale lice jedanaestogodišnje djevojčice Alise. Dan se činio kao i svaki drugi dok je naša junakinja kestenjaste kose sjedila na klupici u parku jedući čokoladicu i čitajući knjigu. Park se nalazio u blizini Alisine kuće na samom rubu malog sela koje se do nedavno činilo poput raja na Zemlji. Razlog tome je bila priroda, a posebno rijeka koja je tekla kroz obližnju šumicu. Danas, taj predivni krajolik kvari odlagalište smeća iza desnog ugla šume. Do Alise je doskakutala ptica s komadom plastike oko kljuna i krila te dijelovima plastične vrećice omotane oko desne noge.

- Odakle si se ti stvorio? – upita Alisa.

Ptica je odskakutala krug oko Alise koja je smirivala Ronija, svojeg psa koji joj je pravio društvo na klupici. Pustio je pticu da nastavi svojim putem, ali njegova ljudska prijateljica nije, pa je krenuo slijediti znatiželjnu djevojčicu koja je slijedila ptičicu u nadi da joj pomogne. Pratila je pticu sve do rijeke, dok ona nije uspjela poletjeti pokoji metar kroz kamenu pećinu koja stapa rijeku sa šumom. Do sada nije vidjela ta kamena vrata, ali hrabro je odlučila doći do njih. Sjela je na veliki komad drveta koji je plutao rijekom te se zaputila u nepoznato. Roni je, preplašen vode, samo lajao za njom, ostavši sam s omotom od čokoladice koji je Alisi ispao iz džepa dok je trčala.

- U redu je, nemoj se plašiti, brzo sam natrag! – vikala je dok je odlazila u ono što će kasnije saznati da je avantura njezina života.

Prošavši kroz tajni tunel, izašla je na neku sasvim drugu poljanu koja se činila jako poznatom. Štoviše, izgledala je potpuno isto kao njezin park, samo je bio pretrpan smećem. Ptičica ju je čekala tu. Više nije bježala. Alisa je pohitala osloboditi ju od sve te plastike.

- Ah, napokon! Ova prokleta napravica...ili dio nje me skoro ubila! Ne mogu vjerovati kakav nered ovdje vlada. Svaki put se začudim, a ovdje sam već 20 ljeta! Znaš, prije je....

- Ti...ti...ti govoriš? – mucala je Alisa.

- Pa naravno, čak i previše, kažu mi – odgovori joj ptica.

- Zabavan si, sviđaš mi se! Ja sam Alisa.

- Drago mi je, ja sam Čičko.

- Gdje se nalazim i znaš li me uputiti kući? – upitala je djevojčica.

- Bojim se da ne možeš još otići Alisa, trebamo te. Uostalom, ti jesi kući.

- Mi? Tko mi? I kako to misliš, već jesam kući? – zbunjeno će djevojčica.

- Vidiš, ovo mjesto je tvoj park, barem je bio, sada je odlagalište gradskog smeća. Tako je već sto sedamdeset i osam godina. Ova strašna situacija je svugdje na svijetu. Užasno je! Užasno! Sva živa bića na kugli Zemaljskoj računaju na tebe da nam pomogneš!

- Ja? Ali ja imam samo jedanaest godina. Još uvijek ne mogu ni vidjeti kroz prozor svoje sobe bez da se popnem na prste. Kako ću ja, sama, spasiti svijet?

- Joj, joj, ti smiješna djevojčice, nema veze koliko si velika dok stojiš uspravno, nego koliko si velika, tu – reče Čičko i pokaza krilom prema Alisinom srcu - samo je pitanje kada i gdje draga moja!

- Kada i gdje?

- Da, da, kada i gdje! Na pitanje „kada“ odgovor je 200 godina ranije, u tvom vremenu, vremenu kada je ovaj park izgledao onako kako ga se sjećaš. A „gdje,“ upravo tamo u gradu koje je prije bilo tvoje selo. Sve će ti biti objašnjeno u kući sa zelenim bršljanom oko ograde – pojasnio joj je Čičko, davši joj staklenu bočicu u ruku – ovo je cvjetni nektar, popij ga, pomoći će ti oko „mirisa.“

Dok je Alisa ispijala napitak, njezin novi prijatelj je nestao. Pomalo uplašena što je ostala sama, zaputila se prema gradu.

Hodajući puteljkom koji je bivao sve utabaniji što se više bližila civilizaciji, hrabra jedanaestogodišnjakinja je uočila da ovaj grad ne liči niti na jedan drugi. Kuće su se presijavale na svjetlu dana. Bile su sastavljene od različitih olupina sa zidovima od dijelova metalnih ploča, starih prozora, vrata i kojekakvih neprepoznatljivih dijelova, spojenim zakovicama, šarafima i vijcima. Nisu izgledale privlačno koliko god šaroliko zvučale. Naime, prekrivala ih je hrđa i otpad. Vrtovi su se također sastojali od uredno posloženog smeća složenog u različite oblike koji su imitirali biljke. Čitav grad je uokvirivala velika planina smeća prema kojoj je bio okrenut putokaz „skijalište.“ Ljudi u gradu se nisu uklapali u taj apsurdni svijet. Svi su bili dotjerani i ulickani za razliku od njihovog okruženja. Alisu je nasmijala gospođa uzdignute glave u haljini široke krinoline. Izgledala je kao prava stara dama uz usta koja su se naginjala suprotno od smiješka i sivom kosom u visokoj punđi. I povrh svega, nosila je ponosnu štipaljku na nosu. Nije bila jedina. Stanovnici tog grada su nalazili različite načine da se nose sa smradom koji je uz planinu obuzeo ovo mjesto. Neki su nosili i maske koje je Alisa viđala u dosadnim filmovima koje joj je tata gledao, a drugi su pak popili isti napitak koji je i ona uzela maloprije.

Nakon 15 minuta hoda i čuđenja, ugledala je kuću sličnu ostalima, samo mnogo šarenije obojenu uz ogradu prekrivenu bršljanom. Na ulazu ju je dočekaao gospodin s neobičnim naočalama u bijelom kaputu.

- Alisa, čekao sam te! Čičko mi je rekao da dolaziš u potrazi za zaboravljenim receptima - reče joj gospodin bez zastajkivanja.

- Da, ali nisam još uvijek sigurna što tražim, osim Vaše kuće. Nije mi bilo teško uočiti ju, jedina je s bršljanom u dvorištu.

- Doista volim biljke, a ovo je jedino što uspijeva u ovom dijelu grada. Zemlja je prepuna plastike za bilo što drugo – rastužio se čovjek. Moje ime je Martin, uđi unutra, sve ću ti objasniti.

Alisa je pratila Martina do dnevne sobe koja je bila ispunjena različitim papirima koji su poput tapeta pokrivali zidove. Preko svih su bili veliki crteži i slike šuma i prirode. Izgledalo je predivno. U sobi su se nalazile i kante za reciklažu, te hrpa starih novina. Djevojčica je hodala sobom i oduševljeno se vrtjela u krug pokušavajući upiti sve.

- Evo, uzmi - rekao je smireno Martin dok joj je davao hrapaviji komad papira, pomalo smečkaste boje.

-Što je to?

- To je reciklirani papir. Radi se o tome da su ljudi nekoć poznavali načine kojima bi spriječili ovu katastrofu, ali su ih ignorirali pa su se znanja izgubila. Sada postoje samo zapisi u knjigama. Nemam sve stranice, ali što imam, sada je tvoje. Naučit ću te kako napraviti novi papir od starog, te time poštedjeti drveće kojeg svakako imamo malo u umjetnim rezervatima – objasnio joj je dragi gospodin.

Uz samo par sastojaka i mnogo zabave Alisa je uz Martinovu pomoć uspjela napraviti svoj papir.

- Ponesi ovo – rekao joj je Martin davajući kuvertu. Tu se nalazi recept za papir. Sada ćeš ga moći praviti i sama. Nažalost, samo jedna stranica knjige nije dovoljna, trebat će ti još da bi ostvarila svoj pothvat. Pronađi Gospođicu Laticu, ona mi je prijateljica, živi na drugom kraju grada i mogla bi ti pomoći. Sretno u potrazi!

Alisa se zahvalila i s kuvertom otišla dalje. Više nije imala uputa kamo sada, pa se ponovno osjećala izgubljeno.

Koračajući ulicama, Alisa je poželjela ubrati jednu metalnu ružu. Nije primijetila da je njezino trnje bilo mali komadići aluminijski koji su stršili iz „peteljke.“ Djevojčici je krenula krv iz prsta, te se prestrašila. Znala je da ne smije dirati hrđave stvari. To je vidio jedan dječak u blizini i potrčao je do Alise.

- Nisi valjda dirala srebrnu ružu? – zabrinuto će dvanaestogodišnjak.
- U redu je, samo je mala posjekotina. Brzo će proći – odgovorila je Alisa. Uopće i ne boli.
- Vjerujem ti, ali to je opasno. U krv ti mogu ući loše stvari. Moramo u bolnicu. Alisa je krenula s dječakom koji ju je vodio u bolnicu. Sada je doista bila preplašena. Dječak, da bi joj smetnuo misli, pričao joj je priče o svojem stakleniku s povrćem kojim se ponosio, kako je to bila veoma rijetka stvar u tom gradu. Tako se Alisa upoznala s vrckastim Teom.

Došavši u bolnicu, gospođica milog pogleda ju je pregledala uz veoma umirujući glas. Dok joj je stavljala flaster na prst, Alisa joj je pročitala ime na pločici. Pisalo je: „Doktorica Latica.“

- Gospođice Latice! To ste vi! – Alisa će ushićeno.
 - Da, djevojčice. Poznaješ me?
 - Ne, ali poznajem Vašeg prijatelja, Martina.
- Tada je Alisa podijelila svoju priču Doktorici i Teu koji je oduševljeno slušao.
- Alisa, to je nevjerovatno! – rekao je Teo s iskricom u oku i avanturističkim duhom koji je vrištao energijom iz njega.
 - Naravno da ti želim pomoći Alisa. I ti i "vrcko" pođite za mnom – veselo ih je pozvala gospođica Latica. Samo ugasi svjetlo pri izlazu, ne želimo trošiti struju uzalud. Djeca su se smjestila u doktoričin ured gdje je bilo četrdesetak visećih vrtova. Alisu je podsjećalo na neku priču iz mitologije o kojoj joj je djed pričao kada bi noćila kod njega i bake prije škole. Nakon toliko umjetnih kreacija, bilo joj je drago vidjeti pravo cvijeće.
 - Dopadaju li vam se moji vrtovi? – upitala je doktorica
 - Da! – oduševljeno će djeca.
 - Drago mi je, jer ću vas naučiti kako ih napraviti.
 - Doista? – Teo je nadglasao Alisu.
 - Naravno – onim istim blagim pogledom im je odgovorila gospođica Latica. Proveli su čitavo popodne igrajući se s plastičnim bocama i zemljom ne bi li posadili male sadnice koje je iščekivala vedra budućnost gdje bi bilo najljepše cvijeće na planeti. Djelomično zbog predivnih boja, a djelomično zbog ljubavi koja je uložena sadeći ih.
 - Ponesi papir sa sobom, nadam se da ćeš uz njega posaditi još veći vrt od mojeg – nasmiješeno će dobra gospođica.
- Djeca su se zahvalila i otišla dalje. Sada je potragu nastavljena uz prijatelja. Razmišljali su kamo bi sada otišli tražeći znanja i savjete, a potom se Teo dosjetio.

- Zašto ne odemo do moje kuće? Možda ti baka može pomoći, ona me naučila sve što znam!

Čim je izrekao te riječi, Alisi su zablistale oči, te su se naši junaci uputili prema Teovoj kući.

Vani se već mračilo, ali na sreću, Alisa i Teo nisu morali mnogo hodati. Netom prije nego li je Sunce zašlo iza planine smeća, već su bili na ulaznim vratima.

- Mama, tata, bako, seko, kući sam! – vikao je Teo dozivajući sve svoje ukućane. Teova mama ga je dočekala uz osmijeh, a tata uz rukavice za pećnicu.

- Točno na vrijeme! - Povikao je duboki muški glas iz kuhinje. Kolači su upravo pečeni – nadodao je Teov tata.

- A tko ti je ova simpatična prijateljica? – rekla je mama gledajući prema Alisi.

- Ja sam Alisa gospođo. Ne bih Vam smetala, ali vidite, ovdje sam na veoma važnom zadatku. Teo mi je rekao da mi može pomoći naučiti više o recikliranju i održavanju naše planete.

- Pa što samo stojite? Uđite! Ne želite da se kolači krenu hladiti – rekla je Teova mama dok ih je rukom nježno gurala za kuhinjski stol.

Nije trebalo mnogo da se Alisa osjeća dobrodošlo. Gledala je oko sebe i divila se umjetninama na zidu. To su bili šaroliki kolaži koje je Teova mama izrađivala od plastičnih omota, starog stakla i komada kolaž papira koji bi Teu ostao isjeckan nakon škole. Dok su jeli kolače, čuli su zvonce od bicikla.

- To mora da je Petrica – rekla je baka ulazeći u sobu nakon odgledanih vijesti.

- Seka mi jako voli biciklirati, svugdje ide biciklom! Kaže da je dobro za okoliš. – Objasnio je Teo.

- Pa i je! – ubacila se Petra, Teova sestra koja je upravo skidala biciklističku kacigu s glave. Mnogi kažu da nema smisla jer je već kasno za prirodu, ali nikada nije kasno da se ističemo od drugih pozitivnim radnjama. Tko zna, možda jednog dana svi budu vozili bicikle svugdje i zrak se očisti.

- Joj, vrt! Nisam ti pokazao vrt! – prekinuo je Petru njezin zaboravni brat.

Uhvatio je Alisu za ruku i potrčao s njom do njegovog malog staklenika kojeg je održavao s njegovim tatom. Nije bilo mnogo povrća tamo, ali izgledalo je lijepo i šaroliko. Šarm ovom mjestasu je donosio i Teov entuzijazam dok je dogovorio kada će mu koje povrće biti zrelo za jesti. Promatrajući uokolo, djevojčica je zamijetila kasicu prasicu od tetrapaka za sok, ukrašenu istim materijalima kao i kolaži na zidu.

- To je moja štednja za Zelengrad! Jednog dana ću skupiti dovoljno novca i posjetiti pravu pravcatu šumu. I to ne bilo kakvu, najveću na svijetu! Čuo sam da tamo drveće čak

i ne moraju držati u posebnim plasticama – rekao je Teo uzbuđeno kao da već sutra putuje.

- Jako mi se sviđa ovdje, napravio si predivno mjesto. Mora da ti je uživancija dolaziti ovdje.

- Naravno da je, tu sam svaki dan, ali idemo sada do bake, ona nas može naučiti nečemu novom.

Došli su natrag u kuću gdje je baka već čekala na velikoj fotelji praveći šareni prekrivač od starih majici.

- Čujem da si u potrazi za izgubljenim stranicama, dat ću ti jednu. Imaj na umu da je u tvom svijetu toliko više dostupnih ideja i mogućnosti, tamo ti i neće trebati ove stranice uz pomoć pokojeg prijatelja i par kreativnih projekata. Sada, oboje sjedite bliže, sve sam vam već pripremila – rekla je nježno baka.

Djeca su krenula praviti lutke za lutkarsku predstavu koristeći role toaletnog papira, špagu, drvene štapiće i čepove od boca po bakinim uputama. Ukrasili su ih po volji, pa je Alisa napravila slatku malu lisicu, a Teo pandu. Kada su završili lutke, postavili su set za minijaturni kazališni set te su izveli lutkarsku predstavu za sve članove obitelji. Svi su uživali u nastupu, a pogotovo Alisa i Teo. Toliko su se zabavljali da su zaboravili na vrijeme, zajedno sa svim ukućanima.

- Pogledajte koliko je sati! – iznenađeno će mama. Vrijeme je za spavanje. Alisa, tebi ću spremiti krevet, pa ćemo sutra pronaći put kući, roditelji ti se sigurno brinu.

- Znam, voljela bih da ih mogu nekako nazvati i javiti im da sam sigurna i dobro.

- Hajde, hajde, na pranje zuba vas dvoje. I ne trošite vodu držeći slavinu otvorenom čitavo vrijeme.

Djeca su se već krenula utrkivati do kupaonice. Nakon pranja zubi i ušuškavanja u mekani krevet, nije potrebno da naši iscrpljeni avanturisti utonu u san.

Alisu je probudio Roni koji ju je lizao po obrazu.

- Roni, prestani, budna sam - govorila je Alisa još uvijek zatvorenih očiju. ...Roni? Otkud ti tu? – rekla je otvorivši oči.

Razbudila se i shvatila da je još uvijek na klupici u svojem parku. Stavila je ruku u džep i tamo se i dalje nalazio omot od čokoladice koju je ranije pojela. Nasmiješila se i poččkala Ronija po glavi.

- Hajde, idemo! Imamo toliko toga za naučiti i podijeliti s drugima. - Rekla je uzbuđeno Alisa dok je odlazila sa svojim četveronoškim prijateljem u sljedeću avanturu.
– Vrijeme je da spasimo svijet!

4. PROVEDBA EKSPERIMENTA

Testna faza se odvila u OŠ Ruđera Boškovića u Donjoj Mahali, BiH. U prezentaciji je sudjelovalo 14 jedanaestogodišnjaka i jedanaestogodišnjakinja koji su u sklopu ranije određenog plana i programa uz učitelju obrađivali reciklažu i očuvanje okoliša. Priča im je pročitana uz prvu stanku za interaktivni dio - viseći vrtovi te drugi puta za lutke na uzicama s kojima su napravili svoju predstavu tjedan dana nakon prezentacije. Radi vremenskih ograničenja, preskočena je izrada recikliranog papira, ali je i taj dio bio potkrijepljen prethodno pripremljenim video uratkom od strane učiteljice odjela gdje se provodila prezentacija. Djeca su bila okupirana i zabavljena igrom. Reakcije su bile sveukupno pozitivne s komentarima poput: Baš je fora da se igramo, a da spašavamo Zemlju." Ili "Ja da sam Alisa, ja bih još tražila papirića da imamo još više tajnih recepata!"

*Slika 8: Djeca u školi, predavanje s knjigom
Alisa u zemlji smeća*

Slika 9: Viseći vrtovi od recikliranih materijala

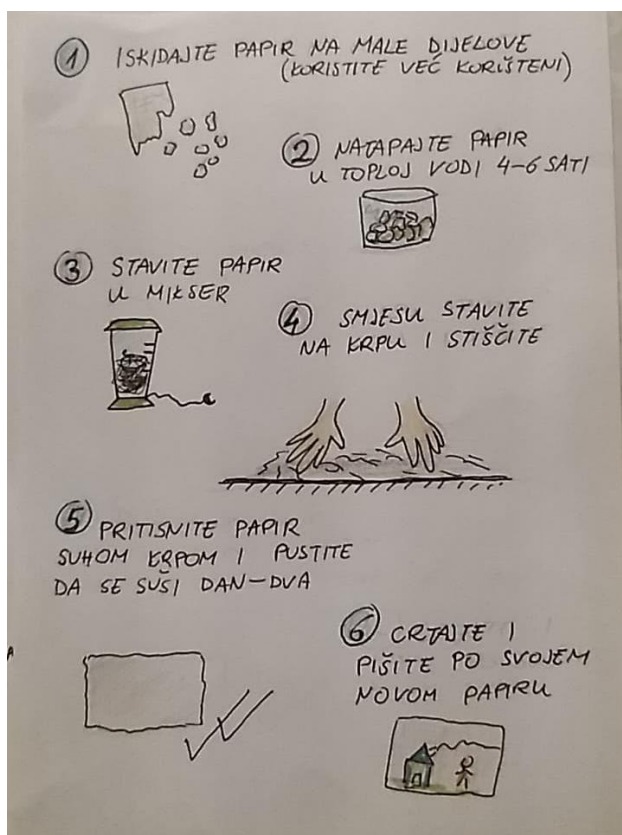
Slika 10: Djeca u razrednoj nastavi

Psihološki aspekt

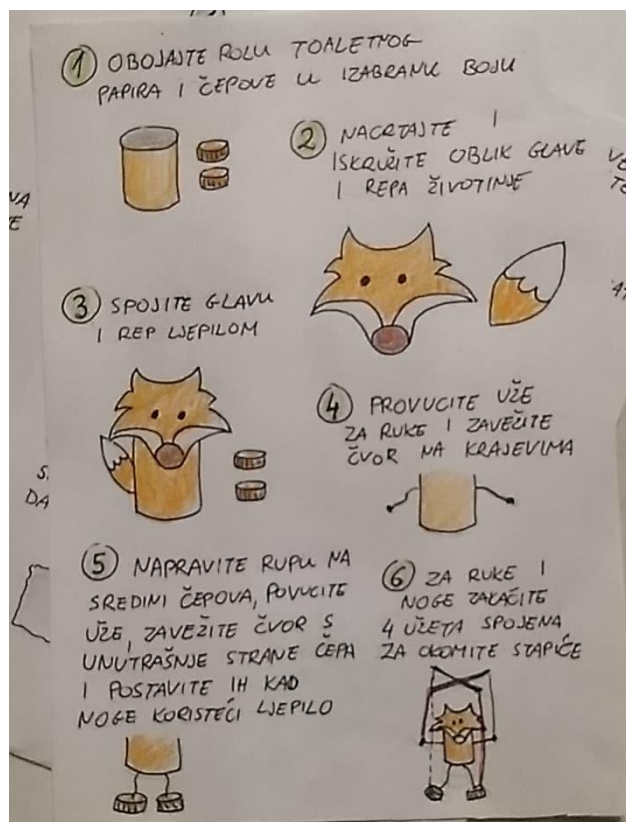
Kroz priču "Alisu u zemlji smeća," djeca će se poistovjetiti s glavnim karakterom, koji utjelovljuje njihova vršnjakinja, živog karaktera s voljom za istraživanje. Ovdje djeca uče jedna od drugih, u našem slučaju, od likova u djelu te se zanimaju za reciklažu. Kroz priču je ubačeno i mnogo subliminalnih poruka koje se ponavljanjem kroz odrastanje, ugrađuju u naš mentalni sklop i reflekse - "ugasi svjetlo kada izlaziš iz sobe ili ne troši bespotrebno vodu dok pereš zube." Sve skrivene poruke su dobronamjerne i suptilne da se djetetu čine kao njihova ideja budući da su ih pročitali, umjesto da im je uživo naređeno i zato što nisu direktno upućene njima.

Socijalni aspekt

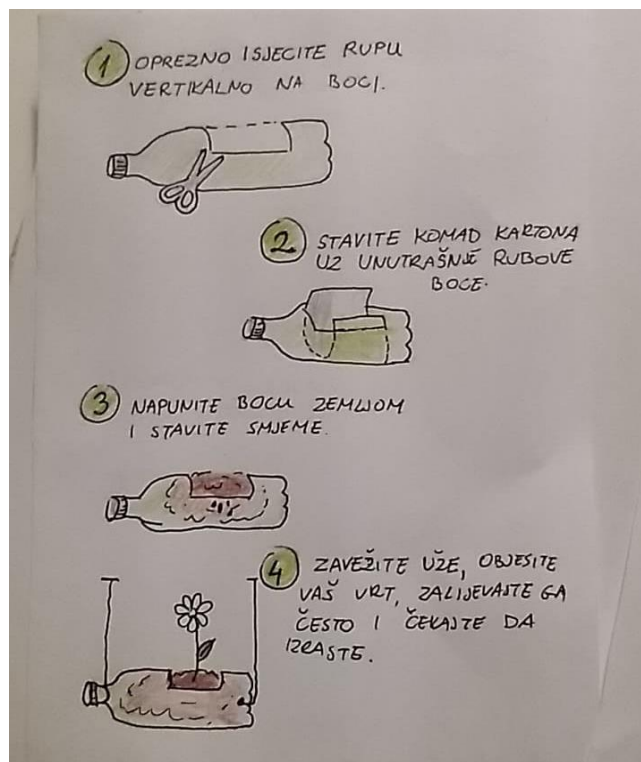
Ovo djelo također ima veliki doticaj sa socijalnim aspektom. Kroz priču su dodani interaktivni dijelovi (kuverte s "receptima" za reciklažu i slično) koja se djeci prvenstveno doimaju zanimljivima radi interakcije. Glavni lik dobiva upute koje se fizički prenose na čitaoca, te ga to stavlja u poziciju junaka kroz recikliranje. Također, interaktivni sadržaj stvara priliku za zajedničke projekte namijenjene mlađoj populaciji, što je testirano sa studentima na nastavi kolegija koji obrađuje sadržaje zaštite okoliša.

Slika 11: Upute za izradu recikliranog papira iz knjige; interaktivni sadržaj iz knjige

Slika 12: Upute za izradu lutkice za kazalište; Interaktivni materijal iz knjige

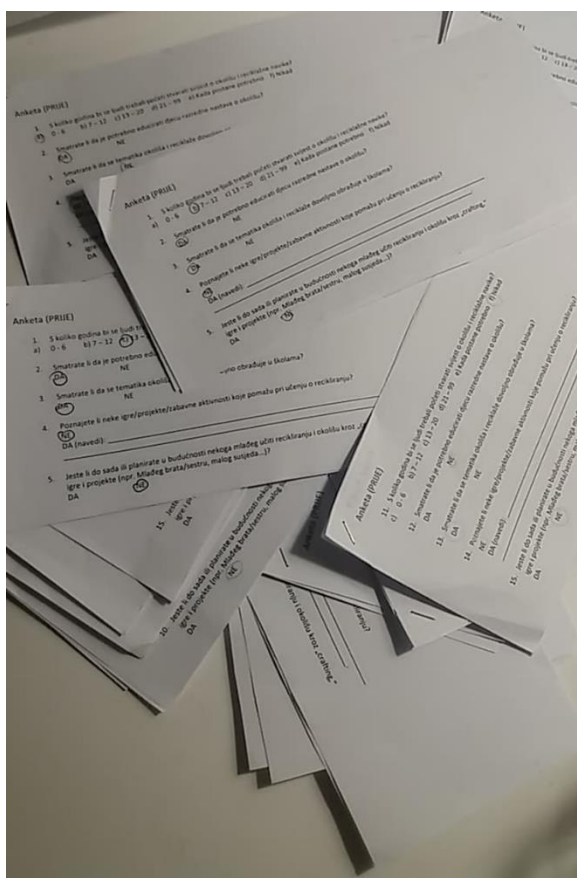
Slika 13: Upute za izradu lutkice za kazalište; Interaktivni materijal iz knjige

4.1. Anketa o poznavanju provođenja edukacije o okolišu

Anketa vezana za tematiku „Alise u zemlji smeća,“ provedena je anonimno nad kolegama generacije '17./'18. koji pohađaju kolegij Znanost o okolišu i dizajn u ak.god.2019/2020. Anketa se sastojala od pet pitanja koja su provedena prije početka prezentacije te nakon čitanja ulomaka (u jednakom formatu) iz spomenutog djela uz pojašnjenje eksperimentalnog dijela i testiranja nad dobnom skupinom za koju je priča i namijenjena.

Cilj ankete je bio uvidjeti do sada postojeće znanje o tome u kojem dijelu života bi se trebali obrađivati edukativni sadržaji koji sadrže svijest o očuvanju okoliša te poznavanje odgojnih aktivnosti koje mogu biti prezentirane djeci. Još jedan od ciljeva je bio da se ispitanici motiviraju da prenose znanja edukacije kroz igru na mlađe generacije te da sami spoznaju nove i korisne projekte.

Anketa je izgledala kao navedeno u produžetku:

Slika 14: Riješene ankete

4.1.1. Anketa

1. S koliko godina bi se ljudi trebali početi stvarati svijest o okolišu i reciklažne navike?

a) 0 - 6 b) 7 – 12 c) 13 – 20 d) 21 – 99 e) Kada postane potrebno f) Nikad

2. Smatrate li da je potrebno educirati djecu razredne nastave o okolišu?

DA NE

3. Smatrate li da se tematika okoliša i reciklaže dovoljno obrađuje u školama?

DA NE

4. Poznajete li neke igre/projekte/zabavne aktivnosti koje pomažu pri učenju o recikliranju?

NE

DA

(navedi):

5. Jeste li do sada ili planirate u budućnosti nekoga mlađeg učiti recikliranju i okolišu kroz „crafting“,

igre i projekte (npr. Mlađeg brata/sestru, malog susjeda...)?

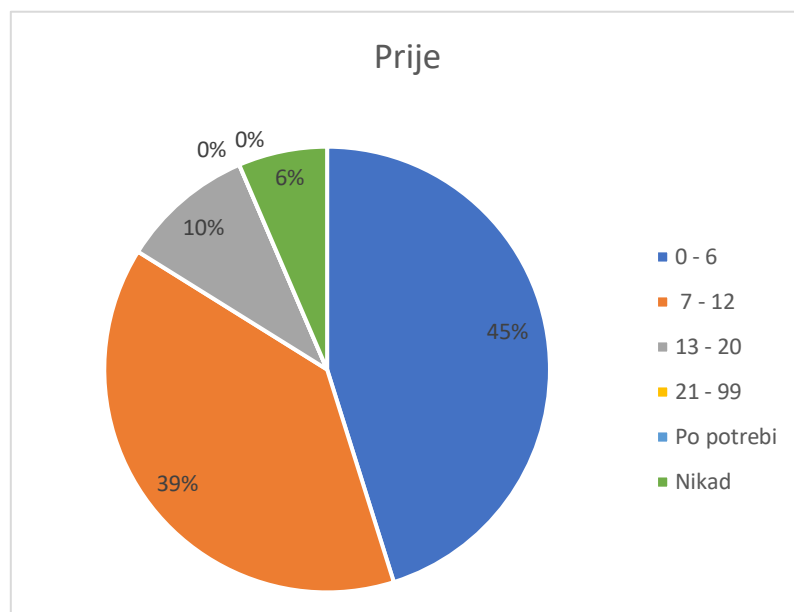
DA NE

Anketu je ispunio 31 ispitanik.

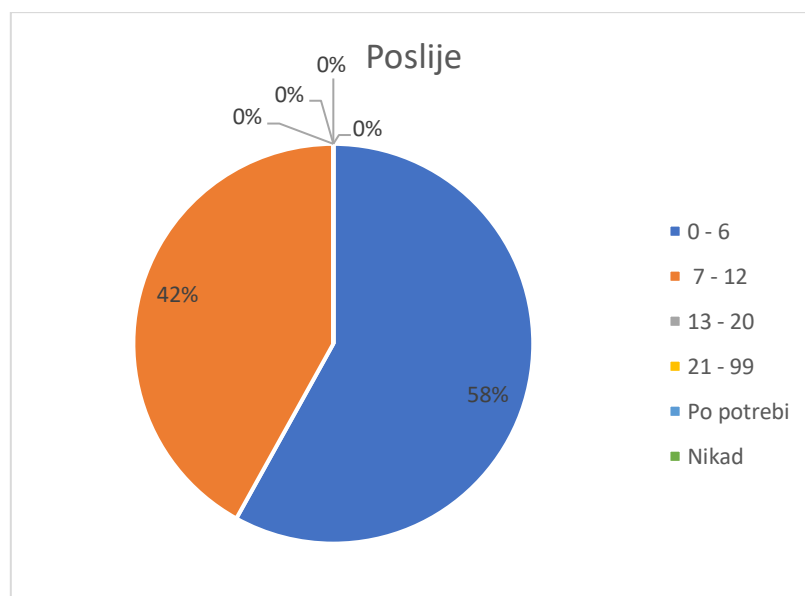
4.1.2. Rezultati ankete

1. S koliko godina bi se ljudi trebali početi stvarati svijest o okolišu i reciklažne navike?

- a) 0 - 6 b) 7 – 12 c) 13 – 20 d) 21 – 99 e) Kada postane potrebno f) Nikad

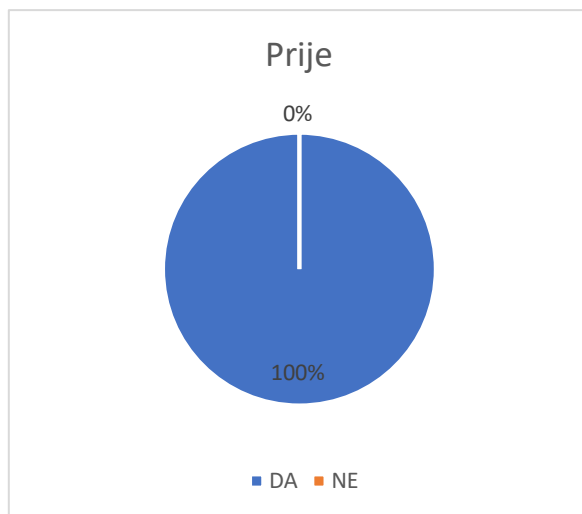
Slika 15: Pitanje 1; Prvobitni odgovor ispitanika

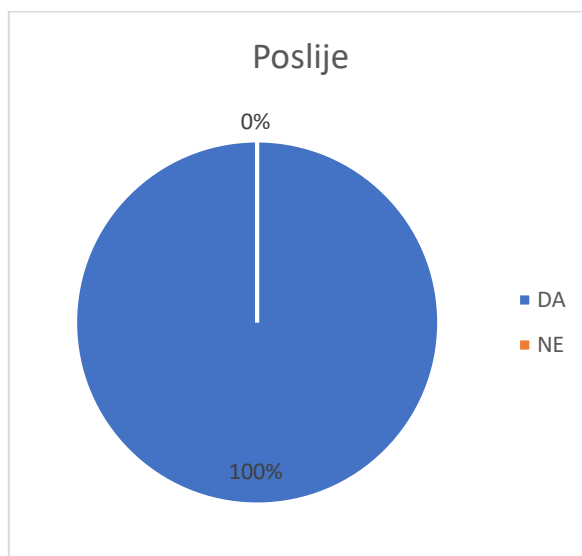
Slika 16 : Pitanje 1; Odgovor ispitanika nakon evaluacije dječje knjige

2.) Smatrate li da je potrebno educirati djecu razredne nastave o okolišu?

DA NE

Slika 17: Pitanje 2; Prvobitni odgovor ispitanika

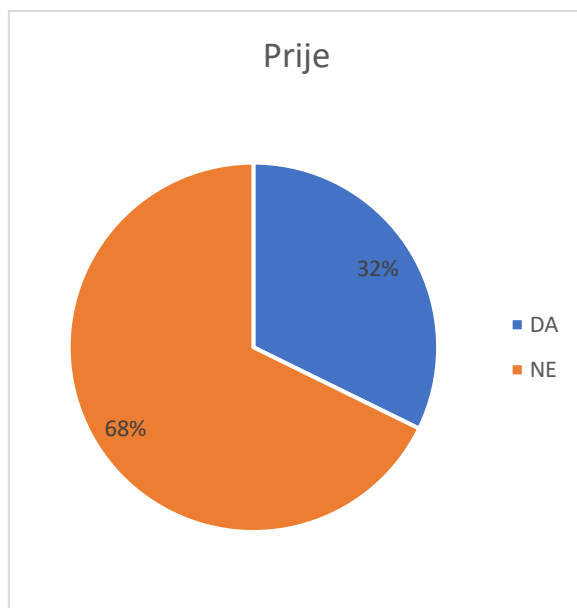

Slika 18: Pitanje 2; Odgovor ispitanika nakon evaluacije dječje knjige

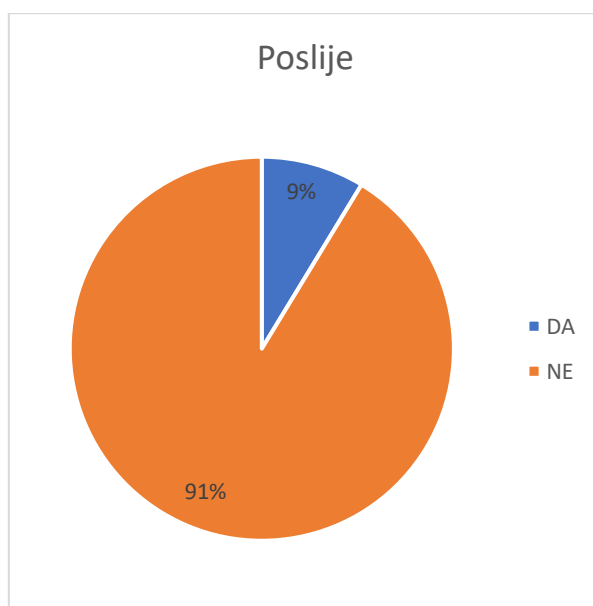
3.) Smatrate li da se tematika okoliša i reciklaže dovoljno obrađuje u školama?

DA

NE

Slika 19: Pitanje 3; Prvobitni odgovor ispitanika

Slika 20: Pitanje 3; Odgovor ispitanika nakon evaluacije dječje knjige

4.) Poznajete li neke igre/projekte/zabavne aktivnosti koje pomažu pri učenju o recikliranju?

NE

DA

(navedi):

Na četvrto pitanje, samo je 6 ispitanika napisalo odgovor u anketi „PRIJE“ koji su se svodili na: Origami te igru skupljanja najviše otpada oko škole.

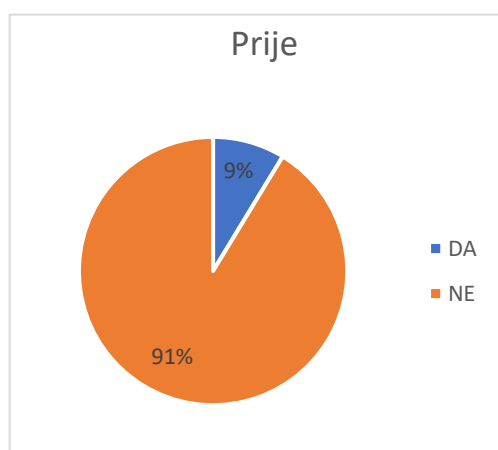
U anketi „POSILIJE“ 18 ispitanika je napisalo nešto od sljedećeg: Viseći vrtovi od recikliranih boca, pernica od boce, kasicica prasicica od boce, lutke za lutkarsku predstavu od rola toalet papira, pravljenje svojeg recikliranog papira pa crtanje na njemu, kreativni kolaži od omota od slatkiša.

5.) Jeste li do sada ili planirate u budućnosti nekoga mlađeg učiti recikliranju i okolišu kroz „crafting“,

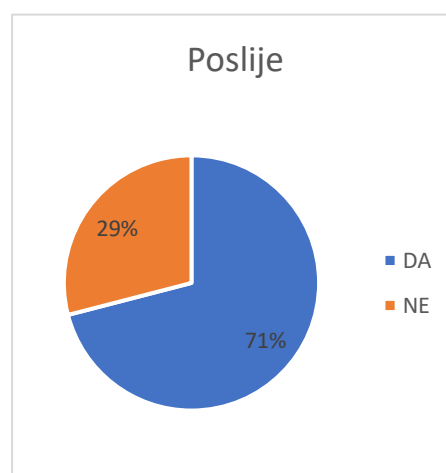
igre i projekte (npr. Mlađeg brata/sestru, malog susjeda...)?

DA

NE

Slika 21 :Pitanje 5; Prvobitni odgovor ispitanika

Slika 22 Pitanje 5; Odgovor ispitanika nakon evaluacije dječje knjige

4.1.3. ZAKLJUČAK ankete

Kroz anketu sam uvidjela da ispitanici slažu da djecu treba početi educirati o okolišu što ranije u životu, pa čak i od perioda od kad su samo male bebe. Velik dio pak smatra da je vrijeme za početak razvoja svijesti o okolišu i recikliranju dob od sedme do dvanaeste godine. Većina se složila da se u obrazovnim ustanovama ovaj problem ne dotiče dovoljno. Sa tim saznanjem, uslijedilo je pitanje vezano za općenito edukaciju kroz zabavu (bilo to u školama ili u starateljskom domu). Ispostavilo se da je jako malo ispitanika poznavalo neke aktivnosti koje bi pomogle pri učenju ove tematike. Predstavljena priča je igrala veliku ulogu, budući da su nakon nje sudionici imali mnogo više ideja te su postali upoznati sa načinima kreativnog recikliranja uz što su voljni dijeliti naučene informacije mlađim naraštajima.

5. ZAKLJUČAK

U završnom radu predstavljena je ideja učenja o zaštiti okoliša od najranije životne dobi na zabavan i edukativna način. To načelo željelo se postići pisanjem i izradom knjige, koja je izrađena od ekološki povoljnih materijala. Na spomenuti način misao knjige je spojena sa samim proizvodom te na taj način je pridodano na ekološkoj prihvatljivosti proizvoda kao cjeline.

Predstavljanje knjige djeci školske dobi uz kreativne i edukativne radionice doprinijela je povećanju svijesti o zaštiti okoliša kod djece, ali i učenju na zabavan način. Vjerojatno je da će djeca znanja stečena na takav način dulje pamtiti i bolje primjenjivati.

Procjena znanja i razmišljanja studenta o važnosti edukacije djece od najranijih dana većinom se promijenila se nakon prezentacije knjige i radionica vezanih uz nju. Na takav način će budući grafički urednici ili tiskari imati uvid kako bi djecu mogli zainteresirati i kako napraviti održivi grafički proizvod.

6. LITERATURA:

1. Uzalec V., *Djeca i okoliš*. Rijeka, Adamić d.o.o., 1999.
2. Bognar, B. *Ostvarivanje suštinskih promjena u odgojnoj praksi posredstvom akcijskih istraživanja*. *Odgojne znanosti*, 11(2), 2009., 399-414.
3. Crnković M., Težak D., *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. Godine*, Zagreb, Znanje, 2002.
4. Baratz L, Haziera H. A., *Children's Literature as an Important Tool for Education of Sustainability and the Environment*, *International Electronic Journal of Environmental Education* Vol. 2, Issue 1, (2012.) 32-36.
5. Čačko P. *Slikovnica, njezina definicija i funkcije*. U R. Javor (Ur.): *Kakva je knjiga slikovnica*, Zagreb, 2000.
6. Leko, I. *Uvod u pedagogiju*, Zagreb, Narodne novine 1969.
7. Matulka, D. I. (2008). *A picture book primer: Understanding and using picture books*. Boston, MA: Greenwood Publishing Group, 2008.
8. Križanec T., *Redizajn udžbenika Komunikologija prema osnovnim tipografskim načelima*, Sveučilište Sjever, Varaždin 2018.
9. <https://www.kreative.com/blog/to-communicate-clearly-milton-glaser> (14.8.2020.)
10. Milašinčić D., *Inovativna rješenja funkcionalnog knjižnog uveza "Slikovnica za dvoje" u nakladničkoj proizvodnji knjiga*, Sveučilište u Zagrebu Grafički fakultet, Zagreb, 2019.
11. Bringhurst R., *The Elements of Typographic Style*. Hartley & Marks, publishers. Vancouver, 2002.
12. Noordzij G., *Potez, Teorija pisanja*. Odsjek za dizajn vizualnih komunikacija Umjetničke Akademije u Splitu. Split, 2012.
13. Bučko A., *Igre i istraživačke aktivnosti u vrtiću djece predškolske dobi*, Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Osijek, 2015.
14. Barac T., *Izrada ilustrativne slikovnice „Petra i pile,“* Sveučilište u Zagrebu Grafički fakultet, Zagreb, 2016.
15. Malešević J., *Problemske slikovnice u mlađim razredima osnovne škole*, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Zagreb, 2018.